

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Боняк Валентина Олексіївна
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «КОНСТИТУЦІЙНИЙ ДЕЛІКТ» У СУЧАСНІЙ ДОКТРИНІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Важливим завданням науки конституційного права є уточнення її понятійного апарату, істотною складовою якого виступає категорія «конституційний делікт».

Різноманітні аспекти досліджуваного феномену були предметом наукового інтересу як вітчизняних, так і зарубіжних правників, серед яких Н. Батанова, В. Кравченко, О. Кутафін, В. Лучін, О. Майданник, Л. Наливайко, В. Погорілко, Ю. Тодика, В. Федоренко, О. Фрицький, В. Шаповал та ін. Однак наразі серед учених немає єдності в багатьох питаннях теорії конституційно-правового делікту, зокрема і щодо самого поняття «конституційний делікт», що ототожнюється з терміно-поняттям "конституційне правопорушення".

Метою даного дослідження є спроба на основі аналізу різних інтерпретацій поняття «конституційний делікт» запропонувати власний підхід до розуміння цієї категорії, який би відповідав сучасним потребам розвитку науки конституційного права та правозастосовної практики.

Ознайомлення з науковими працями, присвяченими проблематиці конституційного делікту, свідчить, що досліджуване нами поняття тлумачиться вченими по-різному: як дії вищих органів, здійснені за межами їх повноважень; як суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність); як діяння (дія або бездіяльність) суб'єкта конституційної відповідальності учасника конституційних правовідносин, що не відповідає належній (очікуваній) поведінці тощо.

Так, В. Шаповал конституційними деліктами вважає дії вищих органів держави, які здійснені за межами їх повноважень [1, с. 21].

У свою чергу, О. Батанов під конституційним деліктом також розуміє діяння (дію або бездіяльність) суб'єкта конституційної відповідальності як учасника конституційних правовідносин, що не відповідає належній (очікуваній) поведінці і тягне за собою застосування заходів конституційної відповідальності. Правник уточнює, що про конституційні делікти слід говорити у випадках порушення не тільки конституційних норм, але і загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права та чинних міжнародних договорів,

згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. Крім цього, автор вважає за необхідне наголосити, що «невідповідність належній поведінці» охоплює будь-яке діяння (дію або бездіяльність), що відхиляється від конституційної моделі, порушує заборони, які виходять за межі дозволеного або суперечать загальним засадам (принципам) і сенсу Конституції [2, с. 476-477].

Аналізуючи наведені дефініції, слід зазначити, що поза увагою правників залишилася така особливість конституційних деліктів, як їх суспільна небезпека.

На цю рису вказує Н. Батанова, визначаючи конституційний делікт як суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дію або бездіяльність), що посягає на конституційний лад та його інститути, за вчинення якого передбачено конституційно-правова відповідальність [3, с. 4].

Близьким за змістом до цього визначення є дефініція, надана М. Беляєвою та Л. Наливайко: «Делікт конституційний – суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (діяльність або бездіяльність), яке посягає на основи конституційного ладу, організацію публічної влади, права і свободи людини і громадянина, за вчинення якого передбачені заходи конституційно-правової відповідальності» [4, с. 86].

Значно поглиблює зміст категорії «конституційний делікт» І. Кресіна, яка вказує, що протиправне, винне (навмисне або необережне) діяння (дія або бездіяльність) може бути вчинено *органом публічної влади або посадовою особою такого органу*, яке завдало шкоди або створило небезпеку заподіяння шкоди суспільним відносинам у сфері здійснення публічної влади і за яке законодавством передбачена конституційно-правова відповідальність [5, с. 37].

Недоліком вищезазначених інтерпретацій поняття «конституційний делікт» є і те, що в них не акцентується на небезпеці конституційно-правового делікту, яка полягає у тому, що він причиняє (створює) загрозу конституційно-правовим відносинам, що є базовими для всіх інших відносин та обумовлюють їх зміст. Тобто конституційний делікт шкодить не тільки конституційно-правовим відносинам, але й усім іншим, які базуються на них.

Отже, слід погодитись з правниками, які вказують на той факт, що конституційному делікту притаманні усі загальні ознаки правопорушення: суспільна небезпечність, протиправність, винність, караність; також він може бути як діянням, так і бездіяльністю деліктоздатного суб'єкта.

Водночас, вважаємо за необхідне звернутись і до особливих ознак конституційного делікту, що залишилися поза увагою вчених, а саме:

– його політичний характер, пов'язаний з тим, що суб'єкт у цій сфері реалізує свої владні повноваження;

– особливе коло суб'єктів такого порушення, що є вужчим за коло суб'єктів конституційного права. Здебільшого, це держава в цілому, орган публічної влади або його посадова особа (державний орган, орган місцевого самоврядування, об'єднання громадян та ін.);

– це шкода або створення небезпеки заподіяння шкоди суспільним відносинам у сфері здійснення публічної влади та реалізації прав і свобод людини і за які законодавством передбачена конституційно-правова відповіда-

льність;

– нечітко сформульований склад багатьох конституційних правопорушень (відсутність чітких підстав і порядку притягнення до конституційно-правової відповідальності дають можливості для власного розсуду суб'єкта, який застосовує міри відповідальності та створює ґрунт для зловживань) [6, с. 7];

– конституційний делікт шкодить не тільки конституційно-правовим відносинам, але й всім іншим, які базуються на них.

Врахування вищевикладених ознак дає підстави для такої інтерпретації конституційного делікту: це протиправне винне діяння (дія або бездіяльність) право дієздатного суб'єкта конституційного права (як правило, наділеного владними повноваженнями), що завдає шкоди конституційно-правовим і похідним від них іншим суспільним відносинам, за вчинення якого передбачена конституційно-правова відповідальність.

1. Шаповал В.Н. Сравнительное конституционное право / В.Н. Шаповал. – К. : ИД «Княгиня Ольга», 2007. – 416 с.

2. Курс конституционного права Украины. Том 1. Общая часть: Основы теории конституционного права : учебник / под ред. М.А. Баймуратова и А.В. Батанова. – Х. : Одиссей, 2008. – 672 с.

3. Батанова Н.М. Конституційні делікти в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 – конституційне право / Н.М. Батанова / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Київ, 2007. – 22 с.

4. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права / уклад. : Л.Р. Наливайко, М.В. Беляєва. – К. : Хай-Тек Пресс, 2013. – 408 с.

5. Кресіна І.О. Інститут імпичменту: порівняльний політико-правовий аналіз / І.О. Кресіна, А.А. Коваленко, С.В. Балан. – К. : Юридична думка, 2004. – 176 с.

6. Алфьоров С.М. Теоретичні засади конституційно-правового делікту // Право і суспільство. – 2011. – № 4. – С. 3-8.

Курінний Євген Володимирович
професор кафедри адміністративного
та господарського права Запорізького
національного університету
доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ АКСІОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НОРМИ ПРАВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Як показує статистика, в умовах продовження становлення поліції в Україні продовжує зростати злочинність. Так, за вісім місяців 2016 року рівень злочинності на 10 тисяч населення збільшився до 107 злочинів проти 88 у 2015 році. За даними Національної поліції, за вказаний період кількість злочинів збільшилася на 22,6 %. Найбільший приріст відбувся за рахунок майнових злочинів, які становлять 60 % від загального числа. Зокрема, збільшилася кількість крадіжок на 36 %, пограбувань – на 38 %, шахрайств – на